

ZBORNIK RADOVA

IV. MEĐUNARODNE ZNANSTVENO-STRUČNE KONFERENCIJE
„ISTRAŽIVAČKI DANI VISOKE POLICIJSKE ŠKOLE U ZAGREBU“

PROCEEDINGS

OF THE 4TH INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PROFESSIONAL
CONFERENCE
'POLICE COLLEGE RESEARCH DAYS IN ZAGREB'

Nakladnik/ Publisher

Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske/ Ministry of the Interior of the Republic of Croatia
Policajska akademija/ Police Academy

Za nakladnika/ On behalf of the Publisher

Želimir Radmilović

Urednica/ Editor

Ksenija Butorac

Lektorice/ Language Consultants

Antonija Rakuljić

Gabrijela Gorše

Slava Rosandić

Izidora Radek

Dragica Bukovčan

Tajana Bašić

Priprema i tisak/ Design and printing

*Služba za razvoj policijskog obrazovanja i / Service for Development of Police Education
nakladničko-knjižničnu djelatnost and Publishing*

ISBN 978-953-161-291-6

**4TH INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PROFESSIONAL CONFERENCE
'POLICE COLLEGE RESEARCH DAYS IN ZAGREB'
ZAGREB, CROATIA
23-24 April 2015**

PROGRAMME COMMITTEE

Chair

Assist.Prof. Joško Vukosav, Dean of the Police College, Police Academy, MoI, Zagreb, Croatia

Members

Vlado Dominić, General Police Director, Ministry of the Interior, Zagreb, Croatia

Krunoslav Borovec, PhD, Assistant General Police Director, Ministry of the Interior, Zagreb, Croatia

Želimir Radmilović, Head of the Police Academy, Ministry of the Interior, Zagreb, Croatia

Zvonimir Dujmović, PhD, Assistant Head of the Police Academy, Ministry of the Interior, Zagreb, Croatia

Full Prof. Kimmo Himberg, Police University College, Tampere, Finland

Full Prof. Thorsten Heyer, Police College, Wiesbaden, Germany

Full Prof. Gorazd Meško, Faculty of Criminal Justice and Security, University of Maribor, Ljubljana, Slovenia

Full Prof. Nihad Bunar, Stockholm University, Sweden

Full Prof. Oliver Baćanović, Faculty of Security, Skopje, Macedonia

Full Prof. Goran Milošević, Academy for Criminalistics and Police Studies, Belgrade, Serbia

Full Prof. Nedžad Korajlić, Faculty for Criminalistics, Criminology and Security Studies, University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina

Assoc. Prof. Eduardo Manuel Ferreira, Escola de Polícia Judiciária, Loures, Portugal

Assoc. Prof. Gabor Kovacz, National University for Public Service, Budapest, Hungary

Michael Kilchling, Senior Research Scientist, Max Planck Institute, Freiburg, Germany

Assoc. Prof. Želimir Kešetović, Faculty of Security Studies, University of Belgrade, Serbia

Assist. Prof. Mile Šikman, Department for Police Education, Ministry of Interior, Banja Luka, Republic Srpska

Robert Šumi, PhD, Center for Research and Social Skills, Police Academy, Ministry of the Interior, Ljubljana, Slovenia

Full Prof. Petar Veić, Faculty of Law, University of Rijeka, Croatia

Full Prof. Predrag Zarevski, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

Full Prof. Ljiljana Mikšaj Todorović, Faculty of Education and Rehabilitation Sciences, University of Zagreb, Croatia

Full Prof. Duško Modly, Zagreb, Croatia

Assist. Prof. Anna-Maria Getoš Kalac, Faculty of Law, University of Zagreb, Croatia

Joško Sindik, PhD, Institute for Anthropological Research, Zagreb, Croatia

Assist. Prof. Krunoslav Antoliš, Police College, Zagreb, Croatia

Assist. Prof. Željko Karas, Police College, Zagreb, Croatia

Lana Milivojević, PhD, Police College, Zagreb, Croatia

Josip Pavliček, PhD, Police College, Zagreb, Croatia

ORGANISING COMMITTEE

Chair

Assoc. Prof. Ksenija Butorac, Vice Dean, Police College, Zagreb, Croatia

Members

Stjepan Gluščić, PhD, Police College, Zagreb, Croatia

Ruža Karlović, PhD, Police College, Zagreb, Croatia

Ante Orlović, PhD, Police College, Zagreb, Croatia

Davor Solomun, MSc, Police College, Zagreb, Croatia

Renata Odeljan, MSc, Police College, Zagreb, Croatia

Davor Štrk, MSc, Police College, Zagreb, Croatia

Simona Strmečki, MSc, Police College, Zagreb, Croatia

Željko Mršić, MSc, Police College, Zagreb, Croatia

Nikola Protrka, Police College, Zagreb, Croatia

Damir Maračić, Police College, Zagreb, Croatia

Ivana Glavina Jelaš, Police College, Zagreb, Croatia

Nikša Jelovčić, M.A., Police Academy, Zagreb, Croatia

Mirjana Kondor Langer, Zagreb County Police Administration, Zagreb, Croatia

SADRŽAJ/ TABLE OF CONTENTS

Predgovor	8
Foreword	9
Sigurnost društva / Safety and Security of Society	10
1. Vladica Babić - Novi oblici djelovanja terorista (cyber terorizam)	11
2. Marija Boban - Krizno upravljanje i upravljanje sigurnošću informacijskih sustava kao temeljni oblici prevencije računalnog kriminaliteta	27
3. Krunoslav Borovec - Koncept straha od kriminala i njegova relevantnost	53
4. Irena Cajner Mraović, Želimir Kešetović, Nikša Jelovčić - Legitimitet policije i socijalni kapital u postsocijalističkim zemljama: primjeri Hrvatske i Srbije	71
5. Dubravko Derk, Barbara Prprović, Nikolina Nemec - Stavovi policijskih službenika i privatnih zaštitara kao čimbenik suradnje na poslovima urbane sigurnosti	82
6. Neven Duvnjak - Preliminarni rezultati projekta "Sigurnost u prometu": sociološka istraživanja među maloljetnim prekršiteljima u prometu na području Splita i okolice.....	100
7. Stjepan Gluščić, Lana Milivojević - O kaznenim djelima koja prijete organiziranom životu u zajednici.....	123
8. Marjan Gjurovski, Igor Gjoreski - Society's securitization and its security	132
9. Petra Hruškar, Irma Kovčo Vukadin - Urbana sigurnost: percepcija različitih dionika.....	141
10. Snezana Mojsoska, Nikola Dujovski - Public procurement and fraud in the Republic of Macedonia	163
11. Marjan Nikolovski, Frosina Taševska Remenski - Korupcija – stvarna prijetnja pravima građana	174
12. Božidar Otašević, Dane Subošić - Percepcija navijača o policijskom postupanju na sportskim priredbama.....	190
13. Ljubo Pejanović, Sonja Dragović-Sekulić - Ecological crime as an offense and problem of its prevention and suppression in the Republic of Serbia.....	201
14. Vojin Pilipović - Policijska funkcija u sektoru privatne bezbednosti u Republici Srbiji - pravni i etički aspekti	210
15. Peter Ruzsonyi - Prison and crime prevention – crime prevention through prisoners' preparation for successful reintegration	221
16. Davor Solomun - Integracijom policijske prakse, teorije i znanosti do više kompetencija i sigurnijeg društva	241
17. Maja Gabelica Šupljika - prava djece čiji su roditelji u sukobu sa zakonom	255
Kriminološke značajke suvremenog kriminala / Criminological Features of Contemporary Crime	273
18. Snježana Andrić, Ljiljana Plazzeriano, Davor Solomun - Nepoznati kriminalitet u policijskim statistikama.....	274
19. Valentina Asančaić, Dražen Vitez, Damir Bogdanović - Razlike u viktimizaciji kaznenim djelima s obzirom na spol u Hrvatskoj na početku 21. stoljeća: zašto je to važno za strateško promišljanje policije?.....	294
20. Andrea Tünde Barabás - The growing violence in Hungary.....	305
21. Dalibor Doležal, Ljiljana Mikšaj – Todorović, Ksenija Butorac - Kriminalna karijera i kriminalni životni stil žena	320
22. Nikica Hamer Vidmar - Koristi supervizije kao oblika stručne podrške profesionalcima i procesa cjeloživotnog učenja	330
23. Mirjana Kondor-Langer - Neka obilježja izvršenja ubojstava u obitelji u odnosu na spol počinitelja i srodstvo žrtve i počinitelja	345

24. Željko Ninčić - Nasilje kao dominantan faktor delovanja kriminalnih organizacija	364
25. Ivana Radovanović - Učestalost zloupotrebe droge u populaciji učenika srednjih škola u Beogradu	376
26. Ines Sučić, Franc Renata, Ruža Karlović, Vlado Šakić - Svrhe sankcija i povjerenje u policiju i pravosuđe – stavovi javnosti i policijskih službenika 2014. godine u odnosu na 2005. godinu	393
27. Tatjana Skakavac - Kriminalna politika prema maloletnim recidivistima – percepcija u Republici Srbiji	417
28. Joško Vukosav, Ivana Glavina Jelaš, Joško Sindik - Razlikovna obilježja agresivnog ponašanja počinitelja nasilničkog kriminaliteta	425
Policajska znanost / Police Science.....	440
29. Iva Balgač - Relevantnost i metodološki pristupi istraživanju zadovoljstva poslom policijskih službenika	441
30. Ksenija Butorac, Željko Kralj - Percepcija korupcije policijskih službenika o razinama i vrsti korupcije u njihovom profesionalnom okruženju	455
31. Marko Capan, Joško Sindik - Analiza posljedica viktimizacije policijskih službenika	471
32. Ivana Glavina Jelaš, Joško Vukosav, Dunja Korak - Dvije vrste stresora kod policijskih službenika – koji su utjecajniji?.....	484
33. Davor Labaš, Davor Štrk - Značenje utvrđivanja ciljeva u policijskoj organizaciji – osvrt na ciljeve i njihovu ulogu u nekim segmentima policijskog postupanja	499
34. Branko Lobnikar, Irena Cajner Mraović, Vladimir Faber - The community policing evaluation: the pilot study in the Slovenian and the Croatian urban community	511
35. Davorka Martinjak - Policijska prevencija i nasilnički kriminalitet maloljetnih osoba	524
36. Ante Orlović, Ante Velić, Svjetlana Harambašić - Percepcija individualnih i formalnih karakteristika policijskog menadžmenta sa stajališta policijskih službenika	534
37. Danijela Spasić, Oliver Lajić - <i>Community policing</i> u Srbiji deset godina poslije: između tradicije i demokracije	554
Kriminalistika i kriminalističko istraživanje / Criminalistics and Crime Investigation.....	572
38. Katerina Krstevska - Police powers: 'Identification' - comparative analysis of the Macedonian and English legal system	573
39. Damir Kulišić - Prepoznatljiva i dokazno važna obilježja praktičkih izvora energije paljenja u sklopu sustava s brojnijim i/ili složenijim požarnim i eksplozijskim opasnostima	586
40. Marina Malish Sazdovska, Slobodan Oklevski - Application of situational analysis during crime scene investigation	613
41. Damir Maračić - Posebne dokazne radnje, simulirana prodaja: analiza propisa, predmeti prodaje i rizici nakon prodaje te utjecaj procjene rizika na početak završne akcije	620
42. Judit Nagy - Joint investigation teams (JITS): adequate answers for cross-border organized crime	629
43. Nikola Protrka, Kristijan Gruber, Danko Salopek - Suvremeni načini prijavljivanja iskorištavanja ili zlostavljanja djece putem interneta.....	646
44. Dean Savić, Mario Marković, Danijela Miloš Hasel - Suzbijanje ilegalnog tržišta duhana operativna akcija „Rezač“ (studija slučaja).....	662
45. Zdravko Skakavac, Dragana Peči - Taktika hapšenja opasnih kriminalaca	682
46. Angelina Stanojoska, Blagojče Petrevski, Ivona Shushak - Structure of organized criminal groups originating from the Balkan peninsula: models of trafficking in human beings criminal groups.....	689

47. Dražen Škrtić - Prevencija kriminaliteta blokiranjem pristupa internetskim stranicama.....	701
Policijsko obrazovanje / Police Education	721
48. Markus Ferschli - General information about the career and training system of police in Austria	722
49. Gabor Kovacs - The new challenges and approach at the law enforcement master education programme at the National university of public service.....	726
50. Mile Matijević, Aleksandar Miladinović - Kuda ide policijsko obrazovanje?	740
51. Georgică Panfil, Irina Slabu - Romanian challenges in the field of law enforcement training	752
52. Petar Veić - Stanje i perspektive razvoja kriminalistike i kriminalističkog obrazovanja u Republici Hrvatskoj.....	757
Pravni okviri policijskog postupanja / Legal Framework of Police Procedures.....	769
53. Damir Brnetić, Anđelko Ljubej - Analiza korupcijskih kaznenih djela protiv službene dužnosti iz policijske prakse	770
54. Damir Juras, Hrvoje Đuran - O pritužbama protiv policijskih službenika u Republici Hrvatskoj i Republici Srbiji.....	790
55. Saše Gerasimoski, Marjan Arsovski - Comparative experiences of the limited degree of self-defense of the right to life, privacy and private property in private security.....	809
56. Tatjana Gerginova - Regulation of national and international policing	819
57. Ante Orlović, Ivna Romac Umljenović, Svjetlana Harambašić - Kaznena djela protiv gospodarstva – terminološko-normativni paradoks u Kaznenom zakonu Republike Hrvatske	833
58. Marijo Rošić, Dijana Sadarić, Marija Kaurić - Postupanje hrvatske policije u primjeni Europskoga uhidbenog naloga.....	857
59. Mile Šikman - Organizovani kriminalitet kao predmet krivičnopravne regulative u Bosni i Hercegovini i njegovo usklađivanje s međunarodnim propisima	874

PREDGOVOR

Poštovane čitateljice, poštovani čitatelji,

Pred vama je Zbornik radova IV. Međunarodne znanstveno - stručne konferencije *Istraživački dani Visoke policijske škole*, održane 23.-24. travnja 2015. godine u Zagrebu, kojemu su svoj značajan obol dali znanstvenici i stručnjaci različite znanstvene i stručne provenijencije proširujući spoznaje o suvremenim izazovima i problemima kriminaliteta i sigurnosti u najširem smislu.

Ova je Konferencija, također, imala za cilj okupiti istraživače i praktičare iz policije, znanstvenih i sveučilišnih institucija iz zemlje i inozemstva kako bi se razmijenile ideje i iskustva tijekom izlaganja i rasprava. Stoga se nadamo da su sudionici iskoristili ovu priliku i za uzajamno upoznavanje i dogovore o budućoj suradnji.

U skladu s programskom orijentacijom Konferencije Zbornik ima šest cjelina razvrstanih prema tematskim područjima i zastupljenosti znanstvenih i stručnih radova:

1. Sigurnost društva
2. Kriminološke značajke suvremenog kriminala
3. Policijska znanost
4. Kriminalistika i kriminalističko istraživanje
5. Policijsko obrazovanje
6. Pravni okviri policijskog postupanja

Unutar svake cjeline radovi su svrstani prema abecednom slijedu autora i odgovarajuće su kategorizirani. U tom pogledu valja istaknuti respektabilan broj preglednih i izvornih znanstvenih radova.

Navedena podjela ne može biti posve precizna jer se fenomenima kriminaliteta ili sigurnosnim temama bavi više različitih znanstvenih disciplina zadržavajući pritom svoje pristupe i poglede. Ipak, najčešće se ove spoznaje interdisciplinarno prožimaju radi rješavanja određenih problema i zadaća koristeći iste ili slične koncepte i metode.

Objavljeni znanstveni i stručni radovi su rezultat uloženog truda autora, a raznolikost tema uvjetovana je njihovim osobnim stručnim i znanstvenim interesom. Sve to ukazuje na činjenicu da su područja sigurnosti, kriminalistike, kriminologije, kaznenog prava, policijskog obrazovanja, a naročito policijske znanosti i nadalje otvorena za transdisciplinarna istraživanja razvijanjem znanja i prakse koji promoviraju ono što se sagledava kao opće dobro stalnim preispitivanjem stvarnosti.

Iskreno zahvaljujemo svim autorima i čestitamo im na uloženom trudu. Vjerujemo da će njihov sveukupan doprinos poslužiti kao nadahnuće i poticaj kolegama u povećanju korpusa znanja i unapređenju policijske struke. Posebnu zahvalu dugujemo recenzentima na njihovim ocjenama i korisnim primjedbama kojima je neposredno poboljšana ukupna kvaliteta radova i lektoricama hrvatskog i engleskog jezika koje su nesebično doprinijele realizaciji Zbornika.

Zagreb, travanj 2015.

Urednica

Ksenija Butorac

FOREWORD

Dear Readers,

It is our great pleasure to present you the Proceedings of the 4th International Scientific and Professional Conference *Police College Research Days*, held on 23-24 April 2015 in Zagreb, where the significant contribution was given by the researchers and professionals from different research and professional background, widening the knowledge on modern challenges and issues of crime and security in the widest sense.

Likewise, this Conference aimed at gathering researchers and practitioners from the police, scientific and university institutions within the country and abroad in order to exchange ideas and experience in presentations and discussions. Thus we hope that all participants took the opportunity to meet each other and arrange future cooperation.

In accordance to the programme orientation of the Conference, the Proceedings have six units based on topic areas and abundance of scientific and professional papers:

1. Safety and Security of Society
2. Criminological Features of Contemporary Crime
3. Police Science
4. Criminalistics and Crime Investigation
5. Police Education
6. Legal Framework of Police Procedures

In each unit, the papers are classified alphabetically, by the author's name, and have proper categorisation. In this sense, we must point out the significant number of reviews and original scientific papers.

The stated distribution cannot be completely precise, because different scientific disciplines deal with crime phenomena or security topics, still preserving their own approaches and views. However, these insights are mostly interdisciplinary interconnected in order to solve certain issues and tasks using the same or similar concepts and methods.

The published scientific and professional papers are the result of the authors' efforts, while the diversity of topics is conditioned by their personal professional and academic interests. All this supports the fact that the areas of security, criminalistics, crime investigation, criminal code, police education and especially police science are still open for interdisciplinary research by developing the knowledge and practice and promoting them as a common good by constant re-examination of reality.

We are expressing sincere gratitude to all authors and congratulate them on their efforts. We believe that their overall contribution would serve as an inspiration and encouragement to the colleagues in the increase of the corpus of knowledge and advancement of the police profession. We owe a special gratitude to the reviewers for their evaluations and useful remarks which led to direct improvement of the quality of papers and proofreaders for Croatian and English language who made a selfless contribution to the realisation of the Proceedings.

Zagreb, April, 2015

Editor

Ksenija Butorac

Nikola Protrka⁴⁹²Kristijan Gruber⁴⁹³Danko Salopek⁴⁹⁴

SUVREMENI NAČINI PRIJAVLJIVANJA ISKORIŠTAVANJA ILI ZLOSTAVLJANJA DJECE PUTEM INTERNETA

Sažetak

Tehnološki razvoj ima snažan utjecaj na čovjeka i njegov život. Suvremene tehnologije utječu na čovjekovu svakodnevnicu na svim razinama života pa tako utječu i na socijalizaciju i komunikaciju stvarajući nove navike i nove društvene standarde. Bez suvremenih tehnologija koje je čovjek sam razvio danas se gotovo i ne može. Djeca i mladi rastu u društvu različitih tehnoloških mogućnosti koja imaju svoje pozitivne, ali i negativne strane. Svakodnevno smo svjedoci sve većeg nasilja nad djecom bilo da se ono događa u školama, parkovima, igralištima ili na internetu. Pitanje koje se postavlja je da li se to može spriječiti ili smanjiti korištenjem sveprisutnog interneta i aplikacija kao što je "Red button" koje su razvijene i posebno prilagođene djeci i omogućuju prijavljivanje sadržaja na internetu za koji se sumnja da je nezakonit i odnosi se na različite oblike iskorištavanja ili zlostavljanja djece. Upravo je to tema ovog rada u kojoj ćemo govoriti o internetu kao mjestu bez nadzora, virtualnom prostoru gdje se kaznena djela događaju, a i mjestu koje uz pomoć svojih alata upravo to omogućuje, te kako djeca dolaze do neželjenog sadržaja i kako opasnosti same dolaze do djece.

Ključne riječi: internet, aplikacija, red button, zlostavljanje djece, cyberbulling.

1. UVOD

Računalna tehnologija posljednjih je godina izrazito napredovala, s jedne strane olakšala je život ljudi u brojnim segmentima, dok smo istovremeno s druge strane postali mnogo izloženiji različitim opasnostima koje vrebaju na internetu. Primjena novih tehnologija otvorila je nove vidike, ali i nove opasnosti. Postaje očito da smo sve češće žrtve novih vrsta kaznenih djela, kako odrasli tako i djeca. Internet⁴⁹⁵ spada u digitalne medije kao i računala. Internet vidimo kao skup međusobno povezanih mreža između više računala. Danas u svijetu internet koristi preko tri milijarde korisnika (3,035,749,340)⁴⁹⁶, što najbolje govori o njegovoj raširenosti po cijelome svijetu. Upravo ta raširenost koja ima svoje pozitivne strane često dovodi i do negativnih posljedica.

Internet je razmjerno novi medij za koji se može reći kako je izniman po tehničkim mogućnostima, prednostima, karakteristikama i globalnom napretku. Za internet mnogi kažu kako je najveća enciklopedija

⁴⁹² Nikola Protrka, predavač na Visokoj policijskoj školi, MUP RH, e-mail: nprotrka@fkz.hr

⁴⁹³ Kristijan Gruber, policijski službenik, MUP RH, e-mail: kgruber@mup.hr

⁴⁹⁴ Danko Salopek, policijski službenik, MUP RH, e-mail: dasalopek@mup.hr

⁴⁹⁵ Internet je javno dostupna globalna paketna podatkovna mreža koja zajedno povezuje računala i računalne mreže korištenjem istoimenog protokola (internetski protokol = IP). To je "mreža svih mreža" koja se sastoji od milijuna kućnih, akademskih, poslovnih i vladinih mreža koje međusobno razmjenjuju informacije i usluge kao što su elektronička pošta, chat i prijenos datoteka te povezane stranice i dokumente World Wide Weba.

⁴⁹⁶ Izvor: <http://www.internetworldstats.com/stats.htm> procjena s danom 30. lipnja 2014. (pristup: 1. 2. 2015.).

u povijesti čovječanstva koja se u osnovi sastoji od dvije strane. Jedna je strana koja "traži" podatak, a druga strana ona koja "daje" podatak, a najpoznatiji i najrašireniji „pomoćnici“ u navedenom su servisi kao www usluga, e-mail te društveno socijalne mreže. Kako navodi Ružić, najbrži dolazak do informacija po cijelome svijetu je upravo putem interneta, ali se postavlja pitanje tko provjerava te informacije? Danas svatko može otvoriti svoju internet stranicu i objaviti što hoće. To najbolje potvrđuje nedavni skandal u vezi s Wikipedijom⁴⁹⁷, gdje se dvadeset četverogodišnji student Ryan Jordan predstavljao kao poznati profesor teologije.

Živimo u demokratskom svijetu pa je na internetu moguće napisati i objaviti baš sve što želimo, bez obzira na posljedice, a koje mogu biti s teškim posljedicama. Internet je zahvaljujući komercijalizaciji tržišta, postao medij bez ikakvih obzira. Da bi se što više zaradilo, korisnicima se nude različite vrste usluga pa i one koje su zabranjene zakonom. Tako možemo govoriti i o porastu kaznenih djela "zahvaljujući" internetu. Na primjer, preko interneta bez problema možete kupiti ne samo odjeću i obuću, nego i oružje, i to neovisno o tome koliko godina imate, čak vam takvu ponudu mogu dostaviti na e-mail u obliku reklame. Među ostalim internet je prepun pornografskih sadržaja, pedofilije, trgovine ljudima, netočnih senzacionalističkih informacija i sličnog sadržaja. (Ružić, N., 2007., Nasilne scene na internetu, str. 105.)

2. DOBRE I LOŠE STRANE KORIŠTENJA INTERNETA

Internet je danas osnovni izvor informacija, no jedan od najvećih problema interneta je ipak sigurnost korištenja, a zbog svoje raširenosti najveći izvor potencijalno opasnih softvera. Najveći dio zlonamjernih softvera dolazi s stranica na kojima se nalaze ilegalni programi stranice s pornografijom, također jedna od prijatni su i PTP⁴⁹⁸ (peer to peer) programi i popularni programi za komunikaciju kao što je skype. Korisnik može doći u kontakt sa zlonamjernim programima pokretanjem zaražene datoteke preuzete s interneta, a druga mogućnost je direktno posjećivanje zlonamjernih internetskih stranica.

Prednosti i nedostaci interneta⁴⁹⁹

1. Jednostavnost korištenja i povezivanja. Iako obuhvaća gotovo sva računala povezivanje je za korisnika neprimjetno, a od uporabe internetskih usluga dijeli nas pokretanje web preglednika.
2. Pristup informacijama. Gotovo da više nema granica u dostupnosti i brzini informacija. Vrlo je jednostavno pronaći sadržaj i saznati gotovo sve što nas zanima.
3. Jednostavna komunikacija. Na vrlo jednostavan način moguće je razmjenjivati slike, videozapise, audiozapise i sl.
4. Pristup obrazovnim sadržajima. Internet najčešće uspoređujemo s velikom knjižnicom. Znanje postaje dostupno svima, lako je pronaći sve moguće sadržaje.

⁴⁹⁷ Wikipedija je višejezična, na webu zasnovana enciklopedija slobodnog sadržaja. Ona postoji kao wiki, što podrazumijeva da se piše u suradnji s brojnim volonterima, te većinu članaka može mijenjati svatko s pristupom internetu i odgovarajućim web preglednikom. Projekt je započet 15. siječnja 2001. kao dodatak stručno pisanoj (i do sada ugasloj) Nupediji. Wikipedijom danas rukovodi neprofitna organizacija zaklada Wikimedija. Ona ima više od 13 milijuna članaka na mnogo jezika (uključujući 3 milijuna članaka na engleskom jeziku, te više od 100 tisuća na hrvatskom jeziku). Od početka joj raste popularnost, djelujući pozitivno na stvaranje drugih projekata od općeg interesa. Od urednika se traži da održavaju određenu razinu "neutralnosti" pri sažimanju istaknutih motrišta, bez određivanja objektivnosti istine.

⁴⁹⁸ PTP - koncept umrežavanja računala bez poslužitelja, gdje je svako računalo inteligentna radna stanica, koja pronalazi druga računala i komunicira s njima izravno, bez potrebe autorizacije na nekom centralnom poslužitelju.

⁴⁹⁹ Prednosti i nedostaci interneta <https://sites.google.com/site/sigurnostizastitanainternetu/prednosti-i-nedostaci-interneta> (pristup 11. 2. 2015.).

5. Pristup zabavnim sadržajima. Jednako kao i obrazovne tako i zabavne sadržaje možeš pronaći na vrlo jednostavan način i sve ti je dostupno za nekoliko sekundi. Možeš odigrati mnoštvo online igrice, pregledati filmove i poslušati glazbu, samo pripazi na autorska prava.
6. Mogućnost izrade vlastitog sadržaja. Osim izrade web stranica možeš pisati vlastiti dnevnik, dijeliti svoje datoteke (filmove, glazbu...) s internetskom zajednicom.

Glavni nedostaci interneta

1. Sadržaj može stvarati bilo koja osoba spojena na internet, teško je razlikovati istiniti sadržaj od lažnoga.
2. U komunikaciji interneta nikad nisi sam, na danas popularnom chatu najlakše se predstaviti kao netko drugi.
3. Uz mnoštvo pozitivnih, obrazovnih i zabavnih sadržaja postoji i neželjeni sadržaj, pornografija, cyber bulling i sl.
4. Internet je prostor mnogih zlonamjernih programa poput virusa, crva, spamova, trojanskih konja i sl.

Sigurnosni problemi i ne bi bili toliko veliki kada bi korištenje interneta bilo pravno normirano. Upravo ta pravna ne uređenost stvara ogroman prostor za razvoj kibernetičkog kriminala, a među njime razvoj cyber pornografije i cyber nasilja. Problem je upravo u dostupnosti sadržaja, sadržaji proizvedeni u jednom dijelu svijeta postaju dostupni velikom broju korisnika u mnogim drugim dijelovima svijeta. S druge strane jurisdikcija jedne države prestaje na njezinim granicama što počiniteljima ide u korist. Učinkovito suzbijanje kaznenih djela na internetu, a samim time dječje pornografije kao pojavnog oblika transnacionalnog kriminala potrebno je osigurati međunarodno pravnu suradnju na svim razinama i u svim fazama kaznenoga progona. Ta je suradnja, često otežana i spora. Jedan od tih razloga jest neusklađenost propisa, koji se odnose na kazneni progon i progon počinitelja. Drugi problema u vezi s istraživanjem kaznenih djela dječje online pornografije jest utvrđivanje mjesta počinjenja kaznenog djela.

2.1. RELEVANTNA KAZNENA DJELA I INTERNET

U većini slučajeva djeca zbog svoje dobi, iskrenosti i naivnosti nisu niti svjesna rizika od komunikacije s nepoznatim osobama, a ovo opet iz razloga što se ta komunikacija ne odvija neposredno već putem suvremenih tehnologija, najčešće interneta koji često služi kao sredstvo, odnosno alat za počinjenje kaznenih djela na štetu djece. Najčešća su kaznena djela dječje pornografije. Računalni sustav ili neki drugi medij za pohranu podataka prikladan je za širenje dječje pornografije pa tu činjenicu treba promatrati kroz Konvenciju o kibernetičkom kriminalu (NN, MU 9/02.). U članku 9. st. 1. Konvencija propisuje da će svaka stranka usvojiti zakonske i druge mjere potrebne kako bi se unutarnjim zakonodavstvom kaznenopravno sankcionirao namjerni neovlašteni čin: a) proizvodnje dječje pornografije za svrhu njene distribucije putem računalnih sustava; b) nuđenja ili činjenja dostupnim dječje pornografije putem računalnog sustava; c) distribuiranja ili prenošenja dječje pornografije putem računalnog sustava; d) pribavljanja dječje pornografije u računalnom sustavu ili na mediju za pohranu računalnih podataka (Pavlović, Š., 2012., Kazneni zakon. Rijeka: Libertin naklada, Biblioteka pravo i zakoni, str. 340.).

Kazneni zakon koji se u Republici Hrvatskoj primjenjuje od 1. siječnja 2013. g. u glavi XVII. pod nazivom Kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta normira kaznena djela na štetu djece koja su usklađena s Konvencijom o kibernetičkom kriminalu, ali i Konvencijom Vijeća Europe o zaštiti djece protiv seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja.⁵⁰⁰

⁵⁰⁰ Konvenciju je usvojio Odbor ministara 12. srpnja 2007. g. na sastanku zamjenika ministara.

Odredbom čl. 161. Kaznenog zakona normirano je kazneno djelo *mamljenje djece za zadovoljenje spolnih potreba* koje je usklađeno s čl. 23. Konvencije Vijeća Europe o zaštiti djece protiv spolnog iskorištavanja i spolnog zlostavljanja. Svrha i cilj ovog kaznenog djela je zaštita djece mlađe od 15 godina od spolne zloporabe odraslih osoba koje su upoznali putem interneta odnosno informacijsko-komunikacijskih tehnologija time da je za ostvarenje ovog djela bitno da ta odrasla osoba-počinitelj poduzima konkretne mjere (nagovaranje, vrbovanje, mamljenje, slanje poklona i sl.) da do susreta dođe. Ovakvo postupanje poznato još po nazivu grooming.⁵⁰¹

Nadalje, člankom 163. Kaznenog zakona propisano je kazneno djelo *iskorištavanje djece za pornografiju*. Dakle, u važećem tekstu zakona zakonodavac pornografiju inkriminira u dva članka te razdvaja iskorištavanje djece za pornografiju od upoznavanja djece s pornografijom. I ovaj članak rađen je po uzoru na Konvenciju Vijeća Europe o zaštiti djece protiv spolnog iskorištavanja i spolnog zlostavljanja, i to po uzoru na čl. 20. Konvencije. Novost koja je uvedena u naš pravni sustav je upravo inkriminiranje svjesnog postupanja putem informacijsko komunikacijskih tehnologija bilo kakvim materijalnim pornografskog sadržaja. Kazneno djelo je ostvareno već u trenutku kada osoba samo privremeno pristupa internetu i gleda pornografske sadržaje. U skladu sa stavkom 6. čl. 163. KZ-a inkriminacija dječje pornografije obuhvaća:

- a) materijal koji vizualno ili na drugi način prikazuje pravo dijete ili realno prikazano nepostojeće dijete ili osobu koja izgleda kao dijete u pravom ili simuliranom smislu
- b) materijal koji prikazuje spolne organe djece u spolne svrhe.

Istim stavkom propisano je da se materijali koji imaju umjetnički, medicinski, znanstveni, informativni ili sličan sadržaj ne smatraju se pornografijom u smislu ovog članka. Ova zakonska norma svakako je dvojbeno po pitanju primjene na konkretan pravni slučaj. Nitko ma bilo o kojoj djelatnosti je riječ i koja joj je svrha ne može se pozvati na slobodu umjetničkog stvaranja ili slobodu izražavanja ako je očito da je materijal pornografskog karaktera (Pavlović, 2012, 341).

Novim kaznenim zakonom predviđeno je i kažnjavanje za navođenje djeteta na sudjelovanje u pornografskoj predstavi te osobe koja gleda takvu predstavu uživo ili putem komunikacijskih sredstava znajući da u njoj sudjeluje dijete.⁵⁰² Isključeno je kažnjavanje djece za posjedovanje pornografskog materijala koji su oni sami uz pristanak svakog od njih snimili i koji posjeduju za vlastitu uporabu.

2.2 CYBER PORNOGRAFIJA I CYBER NASILJE

Derenčinović u svom radu Dječja pornografija na internetu navodi da različiti oblici seksualnog iskorištavanja djece i maloljetnih osoba (trgovina djece, dječja prostitucija, seksualno zlostavljanje) sve je više prisutna primjenom informatičke tehnologije. Upravo je razvoj tehnologije i sustava komunikacije omogućio širenje ideja, maštarija, savjeta te različitih materijala između osoba iz različitih dijelova svijeta što svakako dovodi do opasnosti i mogućnosti širenja negativnih sadržaja (Derenčinović, 2003, 3).

S druge strane, rizik od otkrivanja te kaznenog progona i javne osude daleko je manji no kada je za izradu pornografskog materijala korištena manje sofisticirana tehnologija i kada su načini pribavljanja tog materijala bili ograničeni na fizičku distribuciju. Korisnik takvih sadržaja sada više nema potrebe izlagati se opasnosti od otkrivanja u određenoj sredini, jer mu je željeni sadržaj brzo i lako dostupan, a sve što mu je potrebno za ostvarenje cilja je osobno računalo.

⁵⁰¹ Grooming se odnosi na namjerne radnje pridobivanja dječje pažnje sa svrhom razvijanja emocionalne veze s djetetom kao pripremom za pokušaj seksualnog zlostavljanja. Za ostvarivanje čvrste veze s djetetom i djetetovom obitelji, zlostavljači obično pokušavaju sljedeće: daju poklone ili novac djetetu bez vidljivog razloga; potiču razgovor o seksualnim temama ili čak pokazuju djetetu pornografske sadržaje.

⁵⁰² Čl.164. i čl. 165. Kaznenog zakona.

Osim world wide weba (www), izvori dječje pornografije na internetu su tzv. diskusijske grupe (chat grupe), te različiti forumi i tzv. chatovi u kojima se razmjenjuju podaci, informacije te sadržaji dječje pornografije između zainteresiranih i registriranih korisnika. Premda se s potpunom sigurnošću ne može ustanoviti točan broj izvora dječje pornografije na internetu, nesporno je da svakodnevno raste. Pretpostavlja se da u ovom trenutku u svijetu postoji oko 100.000 internet stranica na kojima se nalaze vizualni sadržaji koji prikazuju seksualno zlostavljanje djece.⁵⁰³ Tom širenju pridonose brojni čimbenici, od kojih treba izdvojiti anonimnost korisnika te razvoj i razmjernu dostupnost različitih multimedijalnih tehnika kojom i osobe bez posebnog znanja mogu izraditi i distribuirati nezakonite sadržaje.

Neželjene prijedloge ili zahtjeve seksualne prirode danas prima jedno od petero djece koja koristi internet, a najčešće se radi o zahtjevima za slanjem fotografija ili videosnimaka golog djeteta, a povećan je broj i prijedloga usmjerenih na neposredni kontakt odnosno susret. Djevojčice su pet puta češće žrtve od dječaka. Većinom su zlostavljači muškarci, i to djeci poznate osobe. Odrasli počinitelji upoznaju djecu na različite načine: pronalaženjem njihovih podataka u korisničkim profilima, prijedlozima da ih dodaju na listu prijatelja, nagovaranjem i potkupljivanjem.⁵⁰⁴

Nasilje na internetu, u svijetu poznato kao cyber bullying obuhvaća situacije kad je dijete ili tinejdžer izloženo napadu drugog djeteta, tinejdžera ili grupe djece, putem interneta. Može uključivati slanje okrutnih, zlobnih, katkad i prijetećih poruka, kao i kreiranje internetskih stranica koje sadrže priče, crteže, slike i šale na račun vršnjaka.

Koliko je cyber pornografija i cyber nasilje prisutno na području RH potvrđeno je podacima prikupljenim i objavljenim za potrebe preventivne akcije MUP RH i internet portala net.hr pod nazivom Zaštitimo djecu na internetu gdje je na uzorku od 2.700 učenika 2012. g. dobiven sljedeći rezultat:

- 14% otišlo je na susret s on-line prijateljem kojeg do tada nisu poznavali, od čega su njih 37% otišli na sastanak sami
- 7% zloupotrijebilo je nečije ime i objavilo tuđe osobne sadržaje na internetu
- 7% lažno se predstavljalo i govorilo ružne stvari u ime te osobe
- 10% primilo je SMS poruku pornografskog i seksualnog sadržaja, a da to nije željelo
- 23% slikalo je i/ili snimalo mobitelom vršnjake u nasilnom ponašanju.⁵⁰⁵

3. ZAŠTITA DJECE NA INTERNETU

Danas je internet prirodno okruženje svakog djeteta, koristan je i potreban. Kroz rad na računalu, djeca i mladi uče na zabavan i zanimljiv način o tome kako koristiti tehnologiju, što može biti korisno u školskom učenju, ali i u slobodnim aktivnostima. Na taj način djeca i mladi razvijaju pamćenje, metode učenja i vještine rješavanja problema te osjećaj vlastite sposobnosti i samopouzdanja. Djeci i mladima koji imaju teškoće u komunikaciji, računalne igre također mogu biti poticaj na druženje s vršnjacima sličnih interesa. Osim toga, mogu vježbati koordinaciju oko-ruka, prostorne odnose i predočavanje.

Iako internet pruža brzu dostupnost različitim i zanimljivim informacijama, kao i komunikaciju s velikim brojem ljudi, potrebno je biti svjestan i opasnostima kojima odrasli i djeca mogu biti izloženi.⁵⁰⁶

Naime, internet omogućuje anonimnost koju je nemoguće postići u bilo kojoj drugoj vrsti komunikacije. Anonimnost oslobađa i potiče ljude da komuniciraju intimnije nego što bi to činili u osobnim kontaktima, a omogućuje također i lažno predstavljanje. Iz navedenih razloga potrebno je educirati djecu i mlade kako na

⁵⁰³ Podatak iz 2012. g. prezentiran je u akciji MUP-a Zaštitimo djecu na internetu.

⁵⁰⁴ Izvor: <http://danas.net.hr/crna-kronika/sigurnost-djece-na-internetu-1> (pristup 9. 7. 2013.).

⁵⁰⁵ Izvor: <http://www.mup.hr/UserDocsImages/topvijesti/2012/lipani/Zastitimo%20djecu%20na%20internetu.pdf> (pristup 9.7.2013.).

⁵⁰⁶ Dijete na internetu, izvor: <http://czssvz.hr/dijete-na-internetu> (pristup 11. 1.2015.).

siguran način koristiti internet, podučiti ih načinima (samo) zaštite, kao i osigurati nadzor roditelja u trenucima kad se djeca koriste internetom. Primjerice, ako djeca i mladi kažu da su upoznali dobrog prijatelja preko interneta, svakako je važno podsjetiti ih da je sve ono što znaju o tom "prijatelju" samo ono što mu je ta osoba rekla, tj. napisala te da ništa od toga ne mora biti istina.⁵⁰⁷

Najčešći rizici uporabe interneta za djecu i mlade su:

1. izlaganje seksualnim ili nasilnim sadržajima, kao i dostupnost neprimjerenim informacijama, koje uključuju pornografiju, materijale i stranice koje potiču mržnju, nesnošljivost ili diskriminaciju, krvave i nasilne prizore, dezinformacije i preuveličavanje vijesti
2. direktna komunikacija s odraslom osobom koja traži neprimjerene odnose, gdje djeca i mladi mogu postati žrtve pedofila ili odraslih osoba sa seksualnim namjerama koji će ih pokušati nagovoriti na susret ili na neki drugi način izigrati njihovo povjerenje (npr. objavljivanjem slika maloljetnih osoba)
3. izloženost uznemirujućim, neprijateljskim ili nepristojnim e-mail porukama
4. pretjerana izoliranost djece i mladih koja proizlazi iz prečestog i/ili dugotrajnog korištenja računala i interneta.

Najčešće opasnosti, odnosno sigurnosne prijetnje s kojima su suočena djeca na internetu su: „malware“ (zlonamjerni programi), „phishing“ (npr. marketing lažnih proizvoda), a u novije vrijeme „clickjacking“⁵⁰⁸ i „Likejacking“⁵⁰⁹ te razni drugi oblici prijevara. Napadači se za širenje zlonamjernog sadržaja koriste lažnim reklamama (uključujući i oglase koje napadači legalno kupe), promocijama, aplikacijama i personaliziranim porukama. Pritom putem socijalnog inženjeringa, pokušavaju manipulirati korisnicima koristeći njihove emocije te ih nastoje navesti na otvaranje zlonamjernog sadržaja. Prilikom korištenja interneta najvažnije je da korisnik bude svjestan da njegovi prijatelji nisu nužno autori svojih poruka, nego netko ili nešto (zlonamjerni program) u tom trenutku upravlja njihovim računalom.

Mijatović u svom radu Sloboda izražavanja vs regulacija govori da zaštita djece na internetu nije stvar cenzure ili slobode izražavanja već se radi o pitanju sigurnosti kako djeca ne bi postala žrtve ucjene, nasilja ili zlostavljanja (Mijatović, 2010, 2). Stvaranje sigurnog on-line okruženja za djecu mora očuvati i poboljšati osnovne slobode, kao što su sloboda izražavanja, sloboda informiranja i pravo na privatnost, dok u isto vrijeme osiguravaju svoje pravo na zaštitu od štetnih i ilegalnih materijala. Borba protiv pedofilije i dječje pornografije na internetu zahtjeva udružene snage koje uključuju roditelje, djecu, školstvo, liječnike i političare kako bi osigurali da su korisnici svjesni potencijalne opasnosti i da imaju na raspolaganju neophodna sredstva za borbu protiv ovih prijetnji.

Najčešće se roditelji ne ustručavaju preuzeti odgovornost za ponašanje svoje djece u igri, školi ili u kući nekog drugog. Ne mora biti drukčije ni kad je riječ o onome što se događa posredstvom moderne tehnologije. Roditelji trebaju razgovarati sa svojom djecom o računalnoj etici, dogovoriti pravila ponašanja na internetu i, kao najvažnije, definirati posljedice kršenja tih pravila. Trebaju poučiti djecu da nikad ne pokazuju svoje lozinke ili da se ne svadaju i ne ponašaju nasilno na internetu.

⁵⁰⁷ Hrabri telefon, izvor: <http://www.hrabritelefon.hr/roditelji/kako-biti-dobar-roditelj/dijete-na-internetu/> (pristup 11.1.2015.).

⁵⁰⁸ Clickjacking je vrsta napada, odnosno prijevara u kojem se korisnika navodi da klikne na skriveni link koji je prikriven nekim drugim linkom ili grafičkim elementom. Naime, manipulacijom HTML-a i skriptnim kodom (koristeći više slojeva grafičkog sučelja), napadač preko zlonamjernog linka stavlja link (gumb) za neku drugu akciju koju korisnik (žrtva) misli da će učiniti. Taj napad je moguć jer web preglednici dopuštaju da web stranice sadrže više prozirnih grafičkih elemenata naslaganih jedan na drugom.

⁵⁰⁹ Likejacking je oblik clickjackinga karakterističnog za Facebook. U tom napadu korisnika se navodi na poduzimanje akcije poput pokretanja nekog videa, što ustvari uzrokuje neželjeno „lajkanje“ i dijeljenje tog sadržaja na profilu te se on dalje širi Facebookom. Tako će i neki prijatelji tog korisnika učiniti isto, a napadači će imati koristi od velikog broja posjeta svojoj web stranici (zarada od oglasa), a često i od daljnjeg preusmjerenja korisnika putem podvaljenih linkova.

3.1. PROGRAMSKA PODRŠKA ZA ZAŠTITU DJECE

Najpoželjnije rješenje kojem svi težimo je zabraniti napade. Idealno bi bilo ako bi to netko ili nešto moglo učiniti bez naše aktivne uključenosti. Naime, svi ti napadi su dodatno opterećenje za ionako pretrpani život brojnim drugim aktivnostima i problemima. Za borbu protiv napada na djecu uglavnom nemamo ni znanja, ni sredstava, ni vremena. Stoga ne čudi porast broja "rješenja" koja će učiniti našu djecu sigurnima. Sva su softverski i ne traže poseban angažman roditelja i učitelja.

U osnovi svih tih rješenja je jedna metoda: sprečavanje da sadržaj dođe do djeteta, pa se i zovu "filtriranje sadržaja" (eng. content filtering). U praksi se to može primijeniti na dva načina: postavljanjem odgovarajuće programske podrške na vlastito računalo, tj. računalo koje dijete koristi ili postavljanjem na poslužitelj kod pružatelja internetskih usluga. U obje varijante suština metode je u tome da svaki upit koji dijete pošalje, odlazi na računalo ili program koji služe za filtriranje. Taj će program onda pribaviti željeni sadržaj, provjeriti ga i odlučiti hoće li ga proslijediti djetetu ili neće. Provjera se radi na dva načina: provjera komunikacije ili provjera sadržaja.

Kod provjere komunikacije, program provjerava s kime komuniciramo i uspoređuje to sa svojim popisom. Naime, slično kao i kod telefoniranja i u internetu svaki uređaj koji uspostavlja komunikaciju ima jedinstven broj na svjetskoj razini: internet adresu (eng. IP address). Ako se zna da su na nekoj adresi nepoćudni sadržaji ili da ju koriste ljudi kojima se ne može vjerovati, program neće dopustiti bilo kakvu komunikaciju s tom adresom.

Provjera sadržaja komunikacije je bitno složenije i bolje rješenje. U njemu se pregledava sadržaj i na osnovi različitih algoritama "važe" njegova podobnost prema unaprijed postavljenim kriterijima. Ako se sadržaj ocijeni neprimjerenim, neće biti proslijeđen. Popise adresa, odnosno tema koje su nepoćudne tipično sastavljaju tvrtke koje prodaju ova programska rješenja. Tijekom rada, njihov se program spaja na središnji poslužitelj proizvođača i preuzima nove popise nepoćudnih adresa ili sadržaja.

Kod rješenja koja se instaliraju na vlastitom računalu, roditelj može i sam dodavati zabranjene adrese, odnosno može odabrati kategorije sadržaja koje ne dozvoljava da dolaze do djeteta.

U stvari, postoje dvije osnovne politike koje se mogu primijeniti:

1. propusti samo ono što je dozvoljeno ili
2. propusti sve što nije zabranjeno.

Na žalost, unatoč našim željama i potrebama i unatoč tvrdnjama proizvođača pojedinih filtara sadržaja, potpuna mehanička zaštita ne postoji. Problem filtriranja komunikacije zasnovane na IP adresama leži u činjenici da na višekorisničkim računalima mnogo korisnika koristi istu IP adresu za komunikaciju. Neprihvatljivo je zabraniti sav promet s jednim računalom samo zato što jedan njegov korisnik poduzima aktivnosti koje bi mogle biti opasne za djecu. Kod javnih servera to bi značilo da su praktično stalno u prekidu rada.

Kod filtriranja sadržaja komunikacije problem leži u samom ljudskom jeziku i komunikaciji. Vrlo je teško sa sigurnošću programski odrediti o kojoj temi dva sudionika na internetu zapravo razgovaraju, govori li neka web stranica o povijesti rasizma ili aktivno zagovara rasizam, radi li se o temi iz farmakologije ili uputi o pravljenu droge.

Tehnički problem leži u tome što ne treba veliko znanje da se sustav filtriranja sadržaja zaobide, pa djeca koja ne žele kontrolu to mogu relativno lako i postići. Čak i kad nemaju znanja da sami smisle kako to napraviti, „korak po korak“ upute lagano su dostupne, naravno na internetu, ili od vršnjaka. No, zapravo možda najveća negativna nuspojava alata za filtriranje sadržaja leži u tome što se odgovorni: roditelji i učitelji, počinju osjećati sigurnima i ne-odgovornima kad se primijeni metoda filtriranja, umjesto da veliku energiju ulože u rad s internet filter na raspolaganju,

4. RED BUTTON

Slika 1: Ikona aplikacije Red Button

Aplikacija *Red Button* namijenjena je svima, ali je posebno prilagođena djeci i omogućuje prijavljivanje sadržaja na internetu za koji se sumnja da je nezakonit i odnosi se na različite oblike iskorištavanja ili zlostavljanja djece. Aplikacija se nalazi na serverima MUP-a RH na adresi <https://redbutton.mup.hr/> i u funkciji je za javnost od 28. rujna 2013. godine.⁵¹⁰

Red Button je nastao kao dio IPA twinning projekta pod nazivom Jačanje kapaciteta u području suzbijanja seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja djece te pružanje pomoći policije ranjivim žrtvama kriminaliteta. Zahvaljujući tom projektu, MUP je postao bogatiji za 45 soba za razgovor s djecom diljem Hrvatske, 30 forenzičnih računala za pretragu mobitela i računala te 28 kompleta opreme za audiovizualno snimanje razgovora s djecom.

Način same prijave Prvi korak prijava vodi na odabir vrste prijave, pa tako nudi prijavu zlostavljanja i prijavu sadržaja na internetu.

Slika 2: Početni izbornik

4.1. Prijava zlostavljanja

⁵¹⁰ Ministarstvo unutarnjih poslova, <http://mup.hr/169020.aspx> (pistup 19.1. 2015.).

Odabirom prijave zlostavljanja korisniku se otvara novi prozor s mogućnošću odabira ti si žrtva zlostavljanja ili je žrtva neko drugi.

Prijava zlostavljanja

ti si žrtva zlostavljanja

žrtva je neko drugi

Slika 3: Odabir prijavitelja

Prijavu može napraviti ne samo osoba koja je žrtva nego i prijatelj žrtve, prijatelj koji ima saznanje da je neko žrtva, što stvara prednost jer znamo u kakvom se strahu nalaze žrtve.

Odabirom poveznice "ti si žrtva zlostavljanja" otvara se forma za unos podataka vidljiv na sljedećoj slici.

Žrtva

Tvoji podaci

Ime*
 Prezime*
 Koliko ti je godina*
 Ulica i kućni broj*
 Mjesto*
 Telefon
 Mobitel
 E-mail

Podaci o odrasloj osobi kojoj vjeruješ

Ime
 Prezime
 Ulica i kućni broj
 Mjesto
 Telefon
 Mobitel
 E-mail

Opis događaja

Što se dogodilo?*

Podaci o počinitelju

Ime
 Prezime
 Ulica i kućni broj
 Mjesto
 Telefon
 Mobitel
 E-mail

Ako se događaj dogodio na internetu, na kojim se stranicama dogodilo (Facebook ili slično)

Na kojim stranicama se to dogodilo
 Korisničko ime (nick) počinitelja

Ostali korisni podaci

Nazad Nastavi Odustani

** Polja označena zvjezdicom moraju biti popunjena.*

Slika 4: Poveznica "ti si žrtva zlostavljanja"

Nakon podataka o počinitelju postoje dvije opcije Red button gumba za odabir dali se događaj dogodio na internetu ili nije. U koliko žrtva navede da je mora unijeti podatke o internet adresi i korisničkom imenu koji koristi (bilo na forumu, chatu ili nekoj od društvenih mreža). Nakon unosa traženih podataka forma se

prosljeđuje na server gdje se podaci unose u bazu i prosljeđuju djelatnicima kriminalističke policije na daljnu obradu, ali i drugim ustanovama kao što je Centar za socijalnu skrb, državno odvjetništvo ili sud.

Treća osoba	
Ime*	<input type="text"/>
Prezime*	<input type="text"/>
Koliko žrtva ima godina*	<input type="text"/>
Podaci o žrtvi	
<input type="text"/>	
Adresa žrtve	
Ulica i kućni broj*	<input type="text"/>
Mjesto*	<input type="text"/>
Kako te možemo kontaktirati?	
Ime	<input type="text"/>
Prezime	<input type="text"/>
Telefon	<input type="text"/>
Mobitel	<input type="text"/>
Email	<input type="text"/>
Podaci o osobi u koju žrtva ima povjerenje	
Ime	<input type="text"/>
Prezime	<input type="text"/>
Ulica i kućni broj	<input type="text"/>
Mjesto	<input type="text"/>
Telefon	<input type="text"/>
Mobitel	<input type="text"/>
E-mail	<input type="text"/>
Opis događaja	
Što se dogodilo?*	<input type="text"/>
Podaci o počinitelju	
Ime	<input type="text"/>
Prezime	<input type="text"/>
Ulica i kućni broj	<input type="text"/>
Mjesto	<input type="text"/>
Telefon	<input type="text"/>
Mobitel	<input type="text"/>
E-mail	<input type="text"/>
Ako se događaj desio na internetu, na kojim se stranicama dogodilo (Facebook ili slično)	Na kojim stranicama se to dogodilo <input type="text"/>
	Korisničko ime (nick) počinitelja <input type="text"/>
Ostali korisni podaci	<input type="text"/>
<input type="button" value="Nazad"/> <input type="button" value="Nastavi"/> <input type="button" value="Odustani"/>	

* Polja označena zvjezdicom moraju biti popunjena.

Slika 5: Poveznica "žrtva je netko drugi"

Kao što je vidljivo iz priloga potrebno je unesti osobne podatke (žrtva), podaci o odrasloj osobi u koje žrtva ima povjerenje (koji nisu obavezni), opis događaja kao najvažnije polje, te podaci o počinitelju.

Klikom na gumb „žrtva je netko drugi“ (slika 5) korisnik može unijeti u formu podatke o žrtvi, što je korisno u koliko žrtva nema hrabrosti sama napraviti taj korak.

4.2. *Prijava sadržaja na internetu*

Treća mogućnost je prijava sadržaja na internetu koja se sastoji od prijave URL-adrese i korisničkog imena kojeg prijavitelj koristi.

Prijava sadržaja na internetu

Adresa web stranice*

Korisničko ime počinitelja

Nazad Nastavi Odustani

* Polja ozančena zvjezdicom moraju biti popunjena.

Slika 6: Poveznica "prijava sadržaja na internetu"

Svaka od tri prijave završava s upozorenjem i gumbom za prihvaćanje kojim se potvrđuje navedeno (slika 7).

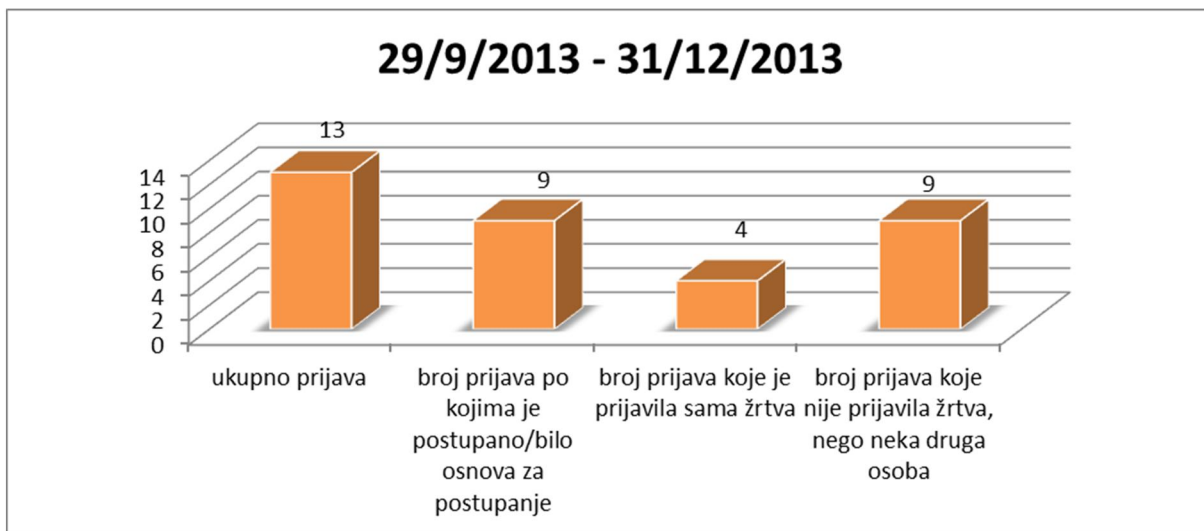
Navodi iz tvoje prijave bit će istraženi s punom ozbiljnošću. Ukoliko su podaci koje nam dostavljaš neistiniti ili lažni, postoji mogućnost da ti nećemo moći pomoći. Svako zlonamjerno ili lažno prijavljivanje može biti kažnjeno kaznom zatvora do tri godine. Postoji mogućnost da ćemo podatke koje si nam dao/dala dostaviti i drugim ustanovama: Centru za socijalnu skrb, državnom odvjetništvu i sudu.

Nazad Potvrđujem Odustani

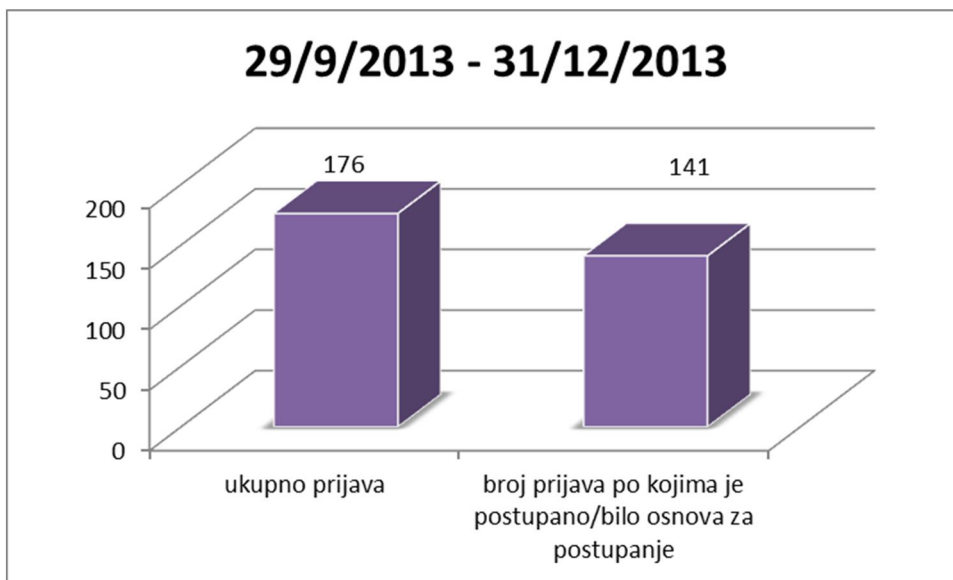
Slika 6: Slanje prijave

4.3. *Analiza zaprimljenih prijava*

Od puštanja aplikacije "Red Button" u rad 28. rujna 2013. godine, vodi se statistika zaprimljenih prijava zlostavljanja, kao i prijava sadržaja na internetu. Statistika je napravljena zaključno s 31. 12. 2014. godine.

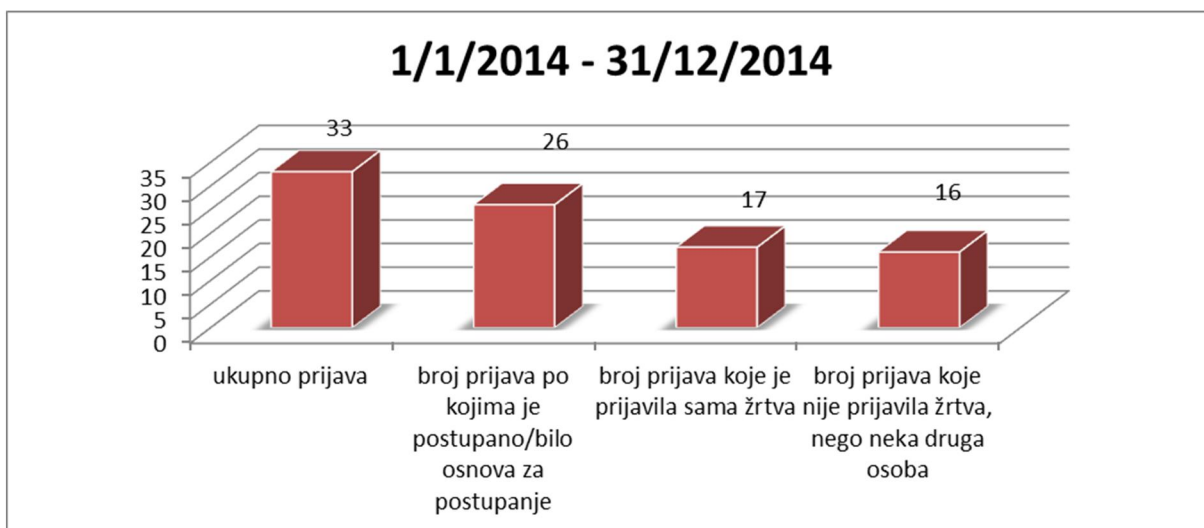
Tablica 1: Analiza prijava zlostavljanja - 2013. godina

Tablica 2: Analiza prijava sadržaja - 2013. godina

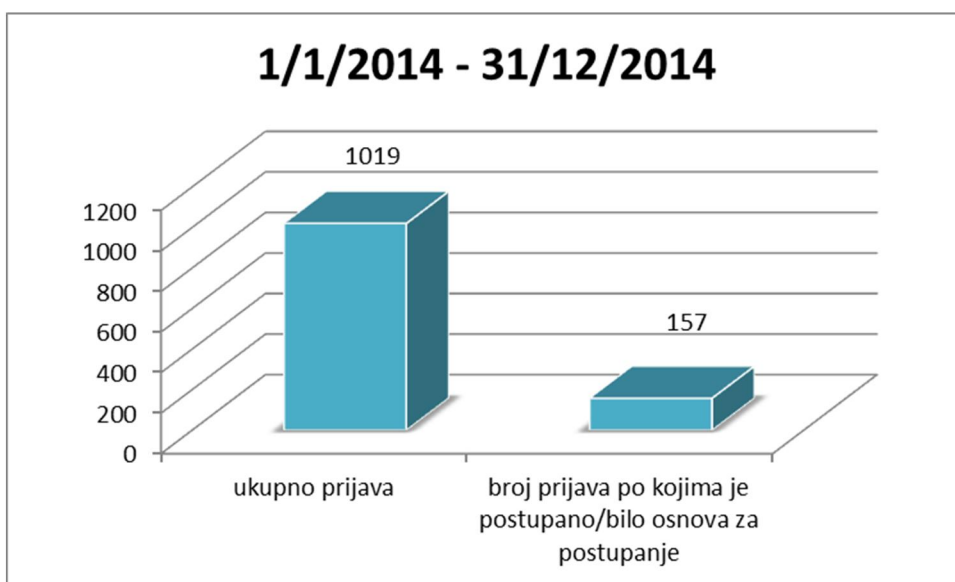
Većina prijava u 2013. godini odnosila se je na društvenu mrežu Facebook, odnosno podstranice na Facebooku, poput raznih verzija Vucostola, Kurve janjetina i Vuco, KJV i sličnih, što je dovelo do provođenja operativne akcije "Like" čiji cilj je bio otkrivanje administratora tih stranica. Za 2013. godinu ukupno je podnijeto 189 prijava putem aplikacije Red Button, a postupano je u 150 slučajeva.

U 2014. godini prvi put se bilježi veliki broj spama, odnosno s malog broja IP adresa dolazi velik broj prijava koje se odbacuju jer nisu bile utemeljene. Najčešće bi se prijavljivale obične porno stranice, stranice za online upoznavanje i slično, a što ne spada u ilegalne aktivnosti na internetu.

Tablica 3: Analiza prijava zlostavljanja - 2014. godina

Za 2014. godinu ukupno je podnijeto 1.052 prijava putem aplikacije Red Button, a postupano je u 183 slučajeve.

Tablica 4: Analiza prijava sadržaja - 2014. Godina

5. ZAKLJUČAK

Gotovo svi ljudi, bez obzira na spol i dob, u svakodnevnom životu žele koristiti suvremene tehnologije kao osnovni izvor informacija, no jedan od većih problema je sigurnost korištenja i zaštita krajnjeg korisnika. Danas je internet prirodno okruženje svakog djeteta, koristan je i potreban. Kroz rad na računalu djeca i mladi uče na zabavan i zanimljiv način o tome kako koristiti tehnologiju, što može biti korisno u svakodnevnom životu, školskom učenju i u slobodnim aktivnostima. Iako internet pruža brzu dostupnost različitim i zanimljivim informacijama, kao i komunikaciju s velikim brojem ljudi, potrebno je biti svjestan opasnosti kojima djeca, ali i odrasli mogu biti izloženi.

Najveća opasnost koja danas vreba i koja predstavlja globalni problem su društvene mreže kao npr. Facebook i Twitter, a što je dokazano i velikim brojem Facebook prijava putem aplikacije Red Button. Za

pravilno korištenje i svrhu takvih društvenih mreža danas nisu dovoljno educirani niti odrasli, a kamoli djeca koja zbog svoj znatizelje često na kraju postaju žrtve različitih oblika cyber napada.

Problem virtualnog nasilja je ozbiljan problem kojem treba ozbiljno pristupiti iako nije sporno da je takva vrsta kriminala i ranije postojala samo u drugom prostoru. Prijetnje koje nalazimo u virtualnom svijetu, a odnose se na djecu najčešće su cyber pornografija i cyber nasilje.

Svakodnevnim razvojem suvremenih tehnologija i izradom novih inačica aplikativnih rješenja primjećujemo nastajanje novih oblika kriminala kojima upravo internet pogoduje. Ovdje treba izdvojiti sexting kao jednu vrstu nasilja koja obuhvaća čin slanja seksualno eksplicitnih poruka i fotografija prvenstveno putem pametnih telefona.

Osim navedenog, kao česte opasnosti koje se nalaze na internetu vidimo i dostupnost neprimjerenim informacijama koje uključuju pornografiju, materijale koji potiču mržnju i diskriminaciju, izloženost uznemirujućim neprijateljskim i nepristojnim e-mail porukama te materijale koji prikazuju nasilne prizore.

Upravo su navedeni rizici rezultirali dvojakim preventivnim djelovanjem i to s pravne strane uvođenjem kaznenopravnog sankcioniranja, a s tehničke strane razvojem sigurnosnih aplikativnih rješenja za borbu protiv cyber kriminala.

Kao jedno od takvih preventivnih rješenja nudi se aplikacija „Red Button“. Red Button aplikacija nastala u suradnji Tehničkog veleučilišta u Zagrebu/NetAkademija, Hrvatska akademska i istraživačka mreža - CARNet, Udruge "Suradnici u učenju", Ministarstva uprave, Ministarstvo unutarnjih poslova, Poliklinika za zaštitu djece Grada Zagreba i Agencija.

Može se zaključiti da aplikacija Red Button ima opravdanu svrhu koja je vidljiva u broju postupanja policije po podnesenim prijavama, bilo za prijavu zlostavljanja (46 prijava) ili prijavu sadržaja (1.241) zaključno s datumom 31. prosinca 2014. godine. Naravno da uvijek postoji mogućnost namjernog i lažnog prijavljivanja, ali se uz pomoć filtera IP adresa i kriminalističkom analizom može i mora procijeniti osnovanost prijave. Zanimljivo bi bilo vidjeti rezultate prijave po kojima je postupano, ali kako su svi podaci u radu, takvu analizu na žalost nije bilo moguće dobiti u ovom vremenskom razdoblju.

Uz pomoć takvih rješenja djeca, a i njihovi bližnji bit će u mogućnosti pravovremeno reagirati na opasnosti i prijetnje koje dolaze s interneta. Na taj način kontakt s policijom bit će jednostavniji, manje formalan, što omogućuje brže i pravovremeno operativno djelovanje policije. U budućnosti takvih rješenja bit će sve više jer kazneno pravni sustav je prespor ili nema još adekvatne pravne norme za borbu protiv novih oblika cyber kriminala.

LITERATURA

Buljan-Flader, G., Karlović, A., Puhovski, S., Čosić I. i Hrpka, H. (2011). *Dijete na internetu*. Zagreb.

Derenčinović, D. (2003). *Dječja pornografija na internetu - o kažnjivosti posjedovanja i virtualnoj dječjoj*, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, Zagreb, 10,1, 3-25.

CARNet (2008). *Sigurnost djece na internetu*. Zagreb.

Kurtović Mišić, A., Garačić, A. (2010). *Kaznena djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa*. Zagreb, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 17, 2, 597-618.

Mandarić, V. (2012). *Novi mediji i rizično ponašanje djece i mladih*. Zagreb, *Bogoslovska smotra*, 82, 1.

Mijatović, D. (2010). *Sloboda izražavanja vs regulacija*. Izvor: http://www.pravo.unizg.hr/_download/repository/Mijatovic_Sloboda_izrazavanja.pdf (pristup 7. srpnja 2013.).

Pavlović, Š. (2012). Kazneni zakon. Rijeka: Libertin naklada.

Ružić, N. (2011). Zaštita djece na internetu. Zagreb, *Nova prisutnost: časopis za intelektualna i duhovna pitanja*, 9, 1.

Ružić, N. (2007). Nasilne scene na internetu. *Medianali: časopis za pitanja medija, novinarstva, masovnog komuniciranja i odnosa s javnostima*, 2.

Smiljić, K., Evaj, B., Šantalab, B. Siguran internet za djecu i mlade, <https://sites.google.com/site/sigurnostizastitanainternetu/> (pristup 10. veljače) 2015.

Nikola Protrka

Kristijan Gruber

Danko Salopek

MODERN METHODS OF REPORTING EXPLOITATION OR ABUSE OF CHILDREN VIA THE INTERNET

Summary

Technological development has a strong influence on the man and his life. Modern technologies affect the man's everyday life on all levels and thus influence the socialization and communication, creating new habits and new social standards. Without modern technology, developed by people, everyday life is almost impossible. Children and young people grow up in a society of different technological possibilities that have positive and negative sides. Every day we witness the growing violence against children that occurs in schools, parks, playgrounds or on the Internet. The question that arises is whether this can be prevented or reduced by using the ubiquitous Internet and applications such as "Red button" that have been developed and specially adapted for children for enabling and reporting Internet content that is suspected to be illegal, and is related to various forms of exploitation or abuse of children. That is the topic of this work in which we talk about the Internet as a place with no supervision, a virtual space where crimes occur, and a place where this is possible due to various Internet tools. We will discuss the ways how children access inappropriate contents and how dangers come to them.

Keywords: *Internet, application, red button, child abuse, cyberbullying*